

1.1.3 Římské číslice – citace z učebnice

Následující text je citací učebnice: Matematika (Prima): Opakování z obecné školy, Jiří Herman a kol. Prometheus 1994. Doufám, že nejde o porušení autorských práv, pokud by jejich vlastníci seznali tento úryvek závadným, prosím o upozornění, bude ihned stažen.

K zápisu čísel slouží těchto sedm římských číslic:

Římská číslice	I	V	X	L	C	D	M
číslo	1	5	10	50	100	500	1000

Další čísla se zapisují pomocí těchto pravidel:

- Zapsané číslo je *součtem* všech svých číslic, pokud v něm někde nestojí znak menšího čísla před větším.
- Jestliže v čísle následuje za znakem menšího čísla znak čísla většího, musíme nejprve menší číslo od většího odečíst. Teprve pak sečteme všechna (zmenšená i nezmenšená) čísla.

Odečítaná čísla mohou být vyjádřena je n číslicemi I, X, C a každá z nich se může odečítat jen jednou.

Prohlédneme si na následujících příkladech, jak se některá čísla římskými číslicemi zapisují:

II	...	2 [1+1]	IV	...	4 [5-1]
III	...	3 [1+1+1]	IX	...	9 [10-1]
VII	...	7 [5+1+1]	XL	...	40 [50-10]
XVIII	...	18 [10+5+1+1+1]	IC	...	99 [100-1]
LXII	...	62 [50+10+1+1]	CD	...	400 [500-100]
MDLV...	...	1555 [1000+500+50+5]	CM	...	900 [1000-100]

Zatímco čísla v levém sloupci určíme postupným sčítáním zapsaných číslic, přičtení čísel v pravém sloupci jsme museli odečíst „menší číslici“ od „větší“. Při zapisování některých čísel je však třeba použít jak sčítání, tak odčítání:

XIV	...	14 [10+5-1]
XLVI	...	46 [50-10+5+1]
XCIV	...	94 [100-10+5-1]
CDXIX	...	419 [500-100+10+(10-1)]
MCMXCV	...	1995 [1000+(1000-100)+(100-10)+5]

Každá z cifer I, X, C se v zápisu jednoho čísla vyskytuje nejvýše třikrát za sebou.

Pravidla, která jsme uvedli, však nejsou vždy dodržována. Zejména ve starších textech najdete například i zápis XXXXIII. Závažnější je, že i podle našich pravidel lze některá čísla zapsat více způsoby. Například IC a XCIX jsou dva možné zápisy čísla 99.

